

INKLYUZIV TA’LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YORDAMNI TASHKILLASHTIRISH AHAMIYATI.

Fayzullayev Anvar Zayniddinovich

O‘zbekiston Milliy Universiteti

Psixologiya (faoliyat turlari bo‘yicha) I bosqich magistranti

E-mail: fayzullayivanvar@gmail.com

Annotatsiya: Hozirgi kunda zamonaviy-axborot texnologiya asrida inson intellektual salohiyati har qachongidan ko‘p mehnat, izlanish va rivojlanishni talab etadi. Afsuski, dunyo miqyosida alohida ta’lim-tizimiga muhtoj aholi qatlami o‘zib bormoqda. Shu jihatdan, yagona ta’lim konseptual tizimi orqali imkoniyati cheklangan aholini o‘qitish va ularni jamiyatga integratsiya qilish eng muhim maqsad hisoblanadi. Ana maqsad uchun UNICEF doirasida dunyo bo‘ylab inklyuziv ta’lim tizimi yo‘lga qo‘yilmoqda va takomillashib bormoqda. Bolalarning qobiliyatlari va holatidan qat’i nazar, ularning barchasiga sifatli ta’lim taqdim etilishi kerak. Shu jihatdan pedagogik-psixologik yordamni tashkillashtirish muhim omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: Inklyuziv ta’lim, konseptual, UNICEF, tizim, normatib-huquqiy hujjat, ATEB, korreksiya, pedagogik-psixologik, ijtimoiy-psixologik qo‘llab quvvatlash, Metodika, Metodologiya.

THE IMPORTANCE OF ORGANIZING PEDAGOGICAL- PSYCHOLOGICAL SUPPORT IN THE INCLUSIVE EDUCATION SYSTEM.

Annotation: Nowadays, in the age of modern information technology, human intellectual potential requires more work, research and development than ever before. Unfortunately, the segment of the population that needs a special education system is growing worldwide. Education of people with disabilities and their integration into society is the most important goal. For this purpose, an inclusive education system is

being established and improved worldwide within the framework of UNICEF. Regardless of the abilities and status of children, quality education should be provided to all of them. In this regard, the organization of pedagogical and psychological support is an important factor.

Keywords: Inclusive education, conceptual, UNICEF, regulatory and legal document, ATEB, correction, pedagogic-psychologic, social and psychological support, Methodology, method.

Asosiy Prezident Shavkat Mirziyoyevning BMT Inson huquqlari bo‘yicha kengashi 46-sessiyasidagi nutqida strategik yo‘nalishlar, jumladan, Nogironlar huquqlari to‘g‘risidagi Konvensiyani ratifikatsiya qilish masalasiga alohida e‘tibor qaratildi. Butun dunyoda qariyb 1 milliardga yaqin u yoki bu turdagi nogironligi bo‘lgan shaxslar borligi hisobga olsa, bu naqadar katta ahamiyatni kasb etadi. Shu jihatdan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-son Farmoniga muvofiq O‘zbekistonda inklyuziv ta‘limni rivojlantirish, alohida ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta‘lim-tarbiya berish tizimini takomillashtirish hamda ularga ko‘rsatiladigan ta‘lim xizmatlari sifatini yaxshilash maqsadida strategik yo‘nalishlar orqali tubdan rivojlantirish rejalashtirilgan.²

Xususan, maxsus maktablarda ta‘lim oluvchi o‘quchilarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, sifatli pedagogik-psixologik yordam ko‘rsatish nazarda tutilgan. Bunga normativ-qonuniy hujjat sifatida “Ta‘lim to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni, 2020-yil 23-sentabr O‘RQ-637-son, “Alohida ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta‘lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori-4860, 2020-yil 13-oktabr PQ-4860-son, “Alohida ta‘lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta‘lim berishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori, 2021-yil 12-oktabr VM-638-son, Xalq

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 13.10.2020 yildagi PQ-4860-son

ta’limi xodimlari mehnatiga haq to’lash shartlarini tartibga solish to’g’risida O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori, 1994 yil 29-sentabr 2- ilovasi VM-490-son misol bo‘la oladi.

Psixologik yordamni tashkillashtirish va amalga oshirishda asosiy urg‘uni kadr xodimlarning u yoki bu sohaga ixtisosligi bo‘yicha tashkil etish juda muhim hisoblanadi. Bundan tashqari psixolog xodim:

-O‘qituvchi o‘quvchilarning turli toifada ekanligiga qaramay barcha bolalarning huquqini himoya va hurmat qilishi.

-Hamkorlikni yo‘lga qo‘yish. Chunki o‘qituvchilar uchun hamkorlik va o‘zaro fikr almashish muhimdir.

-O‘qituvchi o‘z faoliyatini tizimli baholab borishi, muntazam malakasini oshirishi, alohida ta’lim ehtiyojlari bor bolalarning intizomli va muassasalararo guruhlar bilan samarali ishlashi uchun liderlik hamda boshqaruv malakalarini qo‘llash, muammolarni birgalikda hal qilish, keng qamrovli maktab hamkorligini yo‘lga qo‘yishni tashkillashtirishda pedagog va psixolog xodimlarning amaliy va nazariy malakalarini rivojlantirish.

-Ma’lumki, inklyuziv ta’limda maxsus ta’lim ehtiyojidagi bolalar barcha bolalar bilan birga ma’lum maqsadda turli qobiliyatlarga muvofiq guruhlashtiriladi.

-Maxsus ta’lim o‘qitishning maxsus va alternativ dasturlari orqali o‘qitilsa, inklyuziv ta’lim bolaga yo‘naltirilgan va moslashtirilgan, yo‘riqnomali, barchaga mo‘ljallangan o‘quv dasturi asosida o‘qitiladi.

-Va yana shuningdek, dunyoning ba’zi bir mamlakatlarida malakali va tor ixtisoslikka ega mutaxassis psixologdan ish-faoliyati bilan uzviy ravishda bog‘liq bo‘lgan, natija samaradorligini ko‘rsata oladigan professionalizm va nostandart yechim izlashda deduktiv qobiliyat yuqori ko‘rsatkichi avvalo eng muhim hislati hisoblanadi. Xususan bunga prinsipal qaraydigan bo‘lsak, har bir pedagog-psixolog xodim Inklyuziv ta’limning kontseptual apparatini aniqlashtirish zarur, sababi ular falsafaga, kontseptual asoslarga asoslanadi,

Muayyan printsiplarga rioya qilish:

-Insonning qadr-qimmati nafaqat uning qobiliyati va yutuqlariga bog'liq.Chunki har bir inson noyobdir!

-Har bir inson his qilishga va fikrlashga qodir!

-Har bir inson muloqot qilish huquqiga ega.

-Haqiqiy ta'lim faqat kontekstda amalga oshirilishi mumkin.

-Haqiqiy munosabatlar: hamma odamlar bir-biriga, barcha odamlarga muhtoj tengdoshlar va murabbiylarning yordami va do'stligiga muhtoj.

-Xilma-xillik inson hayotining barcha jabhalarini oshiradi.

Bular nafaqat ta'lim jabhasi balki hayotiy qadriyatlar hisoblanadi.³

Xulosa.

Xulosa qilib aytish mumkinki, inklyuziv ta'lim bu haqiqiy insoniylik va sotsial tizimdagi eng yuksak tolerantlik hisoblanadi.Har bir inson bu dunyodan bahramand bo'lishga haqli,xususan,ta'lim olishda,shu sababli pedagog xodimlar bu muhim jihatni inobatga olishi va jamiyatning kelajagini shakllantirish uchun entuziastik, o'zaro hamjihatlik orqali erishishga harakat qilishi kerak.Iqtibos sifatida Respublikamizda 2021-2022 o'quv yilidan umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tajriba-sinov tariqasida tashkil etilgan inklyuziv maktablar soni 31 tani tashkil etib, 2022-2023 o'quv yilida esa yangi tashkil etiladigan inklyuziv umumta'lim maktablari soni 194 ta inklyuziv ta'lim sinfi ochilishi(232 ta inklyuziv ta'lim sinfi (prognoz)), 4 ta tayanch korreksion maktab(4 ta tayanch korreksion sinf),shuningdek, 510 nafar alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchini(prognoz) qabul qilish rejalashtirilgan.⁴

---

³ д.п.н., проф. Д.З. Ахметова, Педагогика и психология инклюзивного Образования.стр-5

⁴ O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI, 2022-2023 o'quv yilida umumta'lim maktablarida tashkil etilishi rejalashtirilgan inklyuziv ta'lim va boshlang'ich tayanch korreksion sinflarni sifatli tashkil etishga erishish Ma'ruza talqini.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Педагогика и психология инклюзивного образования д.п.н., проф. Д.З. Ахметова, стр-5. Казань Познание-2013.

2. "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori, 2021-yil 12- oktabr VM-638-son.

3. "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori-4860, 2020-yil 13-oktabr PQ-4860-son .

4. Respublika tashxis markazi veb sayti:

<https://youtube.com/playlist?list=PL7JDIavTQ1rKm25bjYsK5aiPH0YAd4fHO>.

5

6. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI, 2022-2023

Xquv yilida umumta'lim maktablarida tashkil etilishi rejalashtirilgan inklyuziv ta'lim ma boshlang'ich tayanch korreksion sinflarni sifatli tashkil etishga erishish Ma'ruza lalqini.

q

t

a

,

l

i

m

i

v

a

z

i

r

l